

Ua sili atu ona maua e tagata i soo se vaega o le lalolagi ia faamatalaga nai lo se isi lava taimi muamua-i luga o le initaneti ma luga o faasalalauga lautele, faapea foi ma faasalalauga masani e pei o leitiō, nusipepa ma televise. E tūa mo tagata uma le mafau fau loloto ma silafia pe faafefea ona fa'aaogōina nei faamatalaga uma ina ia tatou ma'utinoa o loo tatou mauaina faamatalaga sa'o, ma aloese mai le faasoaina sesē o faamatalaga e lē moni poo tala pepelo.

O le a le a'oa'oina i ala o faasalalauga?

O le tagata e a'oa'oina i ala o faasalalauga e mafai ona 'faitau' i soo se ituaiga o ala o faasalalauga—e aofia ai le televise ma le leitiō, nusipepa, ma faamatalaga i luga o le initaneti. E mafai ona malamalama i latou, au'ili'ili ma mafau fau loloto i faamatalaga latou te mauaina.

Ina ia avea ma tagata a'oa'oina i ala o faasalalauga, e tūa le mafau fau loloto pe o le a le uiga o faamatalaga, poo fea na ala mai ai, ma pe aiseā na fatuina ai.

E faafefea ona tulimata'i faamatalaga e lē moni

O faamatalaga lē moni e mafai ona faatupu ai le āfaina. Atonu e maua mai i se mea na e faitau i ai, faalogo i ai, pe sa faasoaina foi e se tasi e tau lalata ia te oe, pei o se uo poo se tasi o lou aiga. O faata'ita'iga e aofia ai togafitiga faavavega mo gasegase poo tulaga tausofua maloloina, poo tala faatatau i lagona e faamoemoe e faasofia ai le fefe, ita, poo le tigāalofa.

E tūa le a'oa'o pe faafefea ona tulimata'i faamatalaga sesē ma pe faafefea foi ona iloa le eseesega o se mea moni, ma se manatu o se tasi, poo se mea e lē moni. E mafai ona e faia lea tulaga e ala i lou mulimuli i laasaga nei e fa:

1. Saili le **tala atoa**. Aua ne'i okometi lou talitonuina o mea uma e te va'aia pe e te faalogo i ai.
2. Ia siaki le **faapogai** - o ai na fafauina le faamatalaga poo mea e aofia ai ma pe iai so latou tulaga taualoa ona o le faamaoni? O le a lo latou faasofiaga? O fea o loo latou aumau ai?
3. Siaki mo **molimau** e faatatau i le sa'o ma le faamaoni o faamatalaga. Faateete pe a e taga'i i nita'utinoga, ata, numera, upusii poo aso e leai ni faapogai, foliga ua tuai le aso pe leai se uiga o lona atoga.
4. Saili le **faamatalaga atoa** - taga'i ane i nisi lipoti poo faamatalaga mai puna'oa faatuatua ina ia faamaonia ai pe sa'o lea faamatalaga.

Afai e te taga'i pe faafofoga i faamatalaga sesē

1. Aua le faasoaina.
2. Afai sa e faasoaina i le initaneti, ia toe faui i tua pe aveese loa.
3. Afai sa faasoaina e se uo po o se tagata o le aiga, e mafai ona e faailoa filemu atu i ai ma le fa'aaloalo ia i latou, mo se faataitaiga, ia logoina atu iai e ala i se fea'u tusitusia patino.

E tofu lava le tagata ma le sao e fesoasoani ai e taofia le salalau atu o faamatalaga sesē. Ia mafau fau muamua ae e te le'i faaso atu.

Mo nisi faamatalaga, taga'i i le pepa o faamatalaga a le Netsafe New Zealand i le ['E faafefea ona va'ai tala pepelo'](#).

